

مفاهیم و کلیات کارآفرینی

نویسنده: رضوی نعمت‌اللهی، اقدس‌السادات

چکیده

این مقاله مفاهیم و مبانی کارآفرینی را شرح می‌دهد. شرح موضوع کارآفرینی و فرد کارآفرین، عوامل کلیدی کارآفرینی، ویژگی‌های کارآفرینان، مزایا و منافع کارآفرینی، نقش کارآفرینی در اشتغال، آموزش کارآفرینی، کارآفرینی در ایران و تجارب چند کشور در جهان در خصوص کارآفرینی و راهکارهای ترویج کارآفرینی مباحث این مقاله را تشکیل می‌دهند.

منبع: روزنامه همشهری، سه‌شنبه ۳۰ فروردین ۱۳۸۴، سال سیزدهم، شماره ۳۶۷۷، صفحه ۱۰

کلیدواژه: کارآفرین؛ کارآفرینی؛ اشتغال؛ شغل؛ Entrepreneur

۱- مقدمه

نخستین گام جهت شناخت و تبیین درست هر مفهوم یا پدیده، ارائه تعریف روشنی از آن است. کارآفرینی مانند سایر واژه‌های مطرح در علوم انسانی هنگامی قابل تحلیل و تبیین است که بتوان تعاریف روشن و مشخصی از آن ارائه کرد. در مورد کارآفرینی تعریف واحدی وجود ندارد و از ابتدای طرح آن در محافل علمی، تعاریف متفاوتی از دیدگاه‌های گوناگون برای آن بیان گردیده است. اکنون در عرصه جهانی افراد خلاق، نوآور و مبتکر به عنوان کارآفرینان منشاء تحولات بزرگی در زمینه‌های تولیدی و خدماتی شده‌اند که از آنها به عنوان قهرمانان ملی یاد می‌شود. طی سال‌های ۱۹۶۰ - ۱۹۸۰ در هندوستان، تنها ۵۰۰ مؤسسه کارآفرینی شروع به کار کرده‌اند، و حتی شرکت‌های بزرگ جهانی برای حل مشکلات خود به کارآفرینان روی آورده‌اند. در واقع چرخ‌های توسعه اقتصادی همواره با توسعه کارآفرینی به حرکت در می‌آیند. در ایالات متحده هر سال بیش از یک میلیون فعالیت تجاری جدید شروع به کار می‌کند. این در حالی است که در ایران حتی یک مؤسسه کارآفرینی در دهه‌های اخیر نداشته‌ایم. از سوی دیگر تغییر فراگیر روش‌ها و نگرش‌ها طی دو دهه اخیر، توجه بسیاری را به آموزش و پرورش و نیز جذب و به کارگیری مدیران کارآفرین سوق داده است. بنابراین از ابتدای دهه ۶۰ توجه بیشتری به کارآفرینان مبذول شد. توجه به کارآفرینی و ایجاد و توسعه آن علیرغم وجود بعضی انگیزه‌های مشخص گام مثبتی در جهت ایجاد فضای مناسب جهت توسعه، افزایش منابع ملی، کاهش نرخ بیکاری، تعادل ساختاری و توسعه در شهرها و روستاها خواهد بود.

۲- کارآفرین

واژه کارآفرین از کلمه Entrepreneur (به معنای متعهد شدن) مشتق شده که در اصل از زبان فرانسه به دیگر زبان‌ها راه یافته است. انگلیسی‌ها سه اصطلاح با نام‌های ماجراجو، متعهد و کارفرما را در مورد کارآفرین به کار می‌بردند. از نظر آنها، کارآفرین کسی است که متعهد می‌شود مخاطره‌های یک فعالیت اقتصادی را سازماندهی، اداره و تقبل کند. در واقع کارآفرین کسی است که نوآوری خاص داشته باشد. این نوآوری می‌تواند در ارائه یک محصول جدید، ارائه یک خدمت جدید، در طراحی یک فرآیند نوین و یا نوآوری در رضایت مشتری و... باشد.

کارآفرینان در واقع به تغییر به عنوان مقوله تعیین کننده می‌نگرند، آنها ارزش‌ها را تغییر می‌دهند و ماهیت آنها را دچار تحول می‌کنند. آنان برای تحقق این ایده، قدرت ریسک‌پذیری خود را به کار می‌گیرند. به درستی تصمیم‌گیری می‌کنند و از این رو هر کس به درستی اتخاذ تصمیم نماید به نوعی کارآفرین تلقی می‌شود.

از نظر «شومیتز» کارآفرین نیروی محرکه و موتور توسعه اقتصادی است. وی مشخصه کارآفرین را نوآوری می‌داند. همچنین «جفری تیمونز» معتقد است که کارآفرین فردی است که باعث خلق بینشی ارزشمند از هیچ می‌شود.

۳- کارآفرینی

فرآیندی که بتواند با استفاده از خلاقیت، چیز نویی را همراه با ارزش جدید با استفاده از زمان، منابع، ریسک و به کارگیری همراهان بوجود آورد کارآفرینی گویند. کارآفرینی فقط فردی نیست. سازمانی هم می‌تواند باشد حتی شرکت‌های بزرگ اعم از دولتی و خصوصی هم می‌توانند به کارآفرینی دست زنند. امروزه حتی صحبت از دولت کارآفرین به میان آمده است.

به عقیده «ارتورکول» کارآفرینی عبارت است از فعالیت هدفمند که شامل یک سری تصمیمات منسجم فرد یا گروهی از افراد برای ایجاد، توسعه یا حفظ واحد اقتصادی است. «روبرت نشتات» کارآفرینی را قبول مخاطره، تعقیب فرصت‌ها، رضای نیازها از طریق نوآوری و تأسیس یک کسب و کار می‌داند. از نظر «پیتر دراگر» کارآفرینی یک رفتار می‌باشد و در واقع بکاربردن مفاهیم و تکنیک‌های مدیریتی، استانداردهای محصول، بنا نهادن کار بر پایه آموزش می‌باشد.

۴- عوامل کلیدی کارآفرینی

شش عامل کلیدی در مورد کارآفرینی وجود دارد که عبارتند از:

- شناخت هدف
- داشتن افق
- بکارگیری خلاقیت‌های ذهنی
- جامعه‌گرا و جامعه‌پذیر بودن
- شهامت، ابتکار، امیدوار و ریسک‌پذیر بودن

- واقع‌بینانه برخورد کردن با تفاوت بین خلاقیت‌ها و فرصت‌ها

۵- ویژگی‌های کارآفرینان

تا به حال ویژگی زیادی در خصوص کارآفرینان بیان شده است. همه کارآفرینان در صفات فردی یکسان نیستند اما ویژگی‌های عمومی در آنها وجود دارد که عبارتند از:

- خلاقیت و نوآوری
- هدف‌گرایی
- ریسک‌پذیری
- فرصت‌گرایی و فرصت‌شناسی
- آینده‌نگری و دوراندیشی
- انعطاف‌پذیری
- اهل کار و عمل
- اعتماد به نفس و خودباوری
- واقع‌بینی

۶- مزایا و منافع کارآفرینی

- کارآفرینی عامل ترغیب و تشویق سرمایه‌گذاری است.
- کارآفرینی عامل تحریک و تشویق حس رقابت است.
- کارآفرینی عامل تغییر و نوآوری است.
- کارآفرینی باعث ایجاد اشتغال می‌شود.
- کارآفرینی کیفیت زندگی را بهبود می‌بخشد.
- کارآفرینی موجب توزیع مناسب درآمد می‌شود.

بنابر منافع مذکور، امروزه در تمام سرمایه‌گذاری‌های دنیا سعی بر این است که مغزهای متفکر صنعتی را شناسایی و جذب کنند به دلیل اینکه دنیای امروز، جهان علم و تکنولوژی است و ارزش اصلی تولید در مغز انسان‌ها نهفته است.

۷- نقش کارآفرینی در اشتغال

زمانی که کارآفرینان یک شغل جدید را شروع می‌کنند بالطبع حداقل به یک یا چند نیروی استخدامی نیاز دارند تا کارهای خود را سامان بخشند. کارآفرینان به علت قابلیت اشتغال‌زایی که دارند، به کاهش نرخ بیکاری که از اهداف کلان

اقتصادي، اجتماعي، دولت‌ها است كمك مي‌کنند. بنابراین، کارآفريني مي‌تواند زمينه‌ساز اشتغال نيروي کار باشد و نوآوري که در يك فعاليت اقتصادي توسط خود فرد ايجاد مي‌شود منجر به ايجاد اشتغال در جامعه مي‌شود. بر اساس آخرين نظرسنجي که تحت عنوان فرهنگ کار و نگاه ایرانیان در آن انجام شده است فقط ۴۲ درصد از جمعيت ايران خواهان شغل‌هاي ثابت اداري و يا در چارچوب شغل‌هاي وظیفه‌گرایی هستند. اين در حالي است که در سال ۲۰۰۰ بیش از ۶۲ درصد از جمعيت دنيا اظهار داشتند که مي‌خواهند دارای شغل مستقل (فعاليت خوداشتغالي) باشند، ۳۴ درصد از کل جمعيت بالا آماده پذيرش ريسک به منظور دستيابي به رضاي شغلي متکي بر فعاليت‌هاي فردي تأکيد داشتند. امروزه رويح کارآفريني به شدت در ميان جمعيت جوان ايران در حال گسترش است. از طرفي با توجه به شرايط اقتصادي، اجتماعي کشور در حال حاضر، توجه به کارآفريني بیش از پيش حائز اهميت شده است. با عنایت به اعمال سياست کاهش تصدي‌گري دولت و همچنين محدوديت‌هاي سرمايه‌گذاري در بخش خصوصي، سوق‌دهي جوانان و زنان جويای کار به سمت مشاغل کارآفريني و خوداشتغالي ضرورت مي‌يابد. مملکتی که يکي از آغاز کنندگان تمدن بشري بوده احتياج به جواناني دارد که کانون‌هاي توليد و اشتغال را در جامعه تشکيل دهند.

۸- آموزش کارآفريني

پژوهش‌ها نشان مي‌دهد که مهمترين عامل مؤثر در حرکت کارآفريني از قوه به فعل، بروز رويح کارآفريني در افراد از طريق آموزش مي‌باشد. سازمان بين‌المللي کار (ILO) به منظور ارتقاء کارآفريني مديران صنايع کوچک، برنامه‌هاي آموزشي و مشاوره‌اي با عنوان SIYB در کشورهاي مختلف بوجود آورده است. اين برنامه‌ها که عملکرد مؤسسات کوچک اقتصادي را بهبود مي‌بخشد برحسب توانايي مديران صنايع کوچک و نوع فعاليت طراحي شده‌اند. قابل توجه است که با طي دوره SIYB، 90 درصد شرکت‌کنندگان با اصول اوليه کسب و کار آشنا شده‌اند و ۵۰ درصد از کارآفرينان مهارت‌هاي خاص مديریتی را فرا گرفته‌اند. در حال حاضر ILO در ۷۰ کشور دنيا برنامه SIYB را که هدف آن رشد کارآفريني در صنايع کوچک است به اجرا آورده است.

۹- کارآفريني در ايران

طي يك دهه از اجرائي برنامه SIYB توسط ILO در کشورهاي مختلف جهان، بیش از صد هزار کارآفرين تحت آموزش قرار گرفته‌اند. با استفاده از الگوي SIYB و تجارب ارزنده‌اي که از اجرائي آن بدست آمده و با توجه به شرايط اقتصاد ايران، چارچوبي براي تشکيل دوره‌هاي آموزشي کارآفريني در ايران در قالب طرح «ستاد آموزش کارآفريني ايران» (SAKA) طراحي و ارائه شده است. همچنين مؤسسه کار و تأمين اجتماعي با استفاده از منابع بين‌المللي کار (ILO)، طرح آموزش کارآفريني را در سال ۱۳۶۷ ارائه نمود و همزمان با تدوين نظام جديد آموزشي، در سال ۱۳۶۸ «کارآفريني» را به عنوان يکي از دروس رشته کار و دانش پيشنهاد کرد. در طرح آموزش کارآفريني تأکيد شده است که «آموزش براي ايجاد

اشتغال با مزد» دیگر تنها راه حل مقابله با مشکل فزاینده بیکاری نبوده و قلمرو آموزش از فرهنگ «برای دیگران کار کردن» فراتر رفته است.

وزارت کار و امور اجتماعی نیز در راستای وظایف و اهداف خود، به کارآفرینی به عنوان یک راهکار مؤثر در ایجاد اشتغال نگرسته و در این زمینه اقداماتی به عمل آورده است. از جمله اهم این اقدامات می‌توان به برگزاری جشنواره اشتغال و کارآفرینی در مهر ماه سال ۱۳۸۳ اشاره کرد. این جشنواره که در تاریخ ۱۴ و ۱۵ مهر ماه سال ۱۳۸۳ در مجموعه فرهنگی ورزشی وزارت متبوع با همکاری سازمان همیاری اشتغال فارغ‌التحصیلان برگزار شد، اهداف زیر را دنبال می‌کرد:

- شناسایی و معرفی طرح‌ها و تلاش‌گران برگزیده در حوزه اشتغال و کارآفرینی
- ترویج و اشاعه فرهنگ کارآفرینی به منظور ایجاد اشتغال بیشتر
- فراهم ساختن زمینه مناسب برای رقابت سازنده در این عرصه.

این جشنواره دارای برنامه‌های آموزشی و ترویجی نیز بود از جمله سه کارگاه آموزشی در زمینه‌های:

- روش جذب و تأمین سرمایه برای راه‌اندازی کسب و کار
- روش تهیه طرح کسب و کار
- مدیریت توسعه بنگاه‌های اقتصادی کوچک و متوسط (SMEs)

همچنین جلسات و نشست‌های تخصصی در زمینه‌های اخلاق و فرهنگ کار، مشاوره شغلی، حقوق و قوانین کار و ... نیز برگزار شد.

۱۰- تجارب چند کشور جهان

اولین کشوری که ترویج فرهنگ کارآفرینی را از سطح دبیرستان شروع کرد ژاپن بود. اولین مؤسسه در توکیو در سال ۱۹۵۶ میلادی آغاز به کار کرد. در سال ۱۹۵۸ سازمان آموزش و پرورش ژاپن طرحی را برای اشاعه فرهنگ کارآفرینی تحت عنوان سربازان فداکار اقتصادی ژاپن، پیاده و اجرا کرد. براساس این طرح از افراد از سطح دبیرستان‌ها به مسئله کارآفرینی پرداخته و آموزش دیدند که در حین تحصیل چگونه کار کنند و به دنبال کسب سود باشند و چگونه کشورشان را از وابستگی صنعتی رهایی دهند. به تدریج مسئله کارآفرینی در ژاپن به سطح دانشگاه‌ها هم کشیده شد. اکنون در ژاپن بیش از ۲۵۰ مؤسسه بزرگ کارآفرینی وجود دارد.

بین سال‌های ۱۹۷۰ تا ۱۹۹۲ میلادی بیش از ۹۶ درصد نوآوری صنعتی که توانست موقعیت ژاپن را در اقتصاد جهانی به یک موقعیت برتر تبدیل کند توسط کارآفرینان صورت گرفت. البته ناگفته نماند حمایت‌های دولت هم در این زمینه نقش مهمی داشته است.

در انگلستان، دولت به دانشگاه‌ها جهت آموزش و کارآفرینی یارانه‌هایی می‌پردازد. در هلند، برای پرسنل SMEها آموزش‌های حرفه‌ای گذاشته شد به طوری که در سال ۱۹۹۸، ۳۲ درصد از SMEها درگیر آموزش حرفه‌ای بوده‌اند. همچنین در ایتالیا، ۸۵۵ دوره کسب و کار برای ۱۰۰۰۰ نفر شرکت کننده در بیش از ۲۰ دانشگاه ارائه شده است.

۱۱- راهکارهای ترویج کارآفرینی

با ضرورت روزافزون نیاز به افراد کارآفرین در جامعه ما به ویژه بعد از انقلاب و دوران سازندگی که با رشد صنعت مواجه هستیم باید تمامی ارگان‌ها با همکاری هم در این زمینه قدم بردارند و هر کدام نقشی را بر عهده گیرند و نقش دولت در این میان از همه مهمتر است. از جمله:

- تنظیم و تدوین سیاست‌های بلند مدت و میان مدت در خصوص حمایت از فعالیتهای کارآفرینی و کارآفرینان نوپا.
- ترویج فرهنگ کارآفرینی و معرفی کارآفرینان نمونه از طریق مطبوعات و قدردانی از آنها.
- ساختن فیلم و سریال در مورد زندگی کارآفرینان نمونه و تشویق مردم به سوی کارآفرینی توسط صدا و سیما.
- وارد کردن مضامین کارآفرینی در کتاب‌های درسی می‌تواند بذر ایجاد انگیزه کارآفرینی را در کودکان بارور کند.
- تبیین شرایط محیطی لازم برای پرورش و رشد استعدادها کارآفرینی.
- برگزاری سمینار، نشر مقاله و ارائه سخنرانی به منظور تغییر دانش و معرفت مدیران و سیاستگذاران و کارگزاران مؤسسات.
- گسترش فرهنگ کارآفرینی در بخش دولتی و تعاونی.
- تدوین دوره‌های آموزشی بلند مدت در چارچوب دوره‌های تحصیلی کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا در دانشگاه‌ها، ایجاد مراکز آموزشی مستقل و مراکز آموزشی مدیریت در سطح دبیرستان‌ها و مدارس راهنمایی و ابتدایی.
- حمایت‌های دولتی و خصوصی جهت فعالیت بیشتر و مطلوب‌تر کارآفرینان.
- ایجاد و گسترش صنایع کوچک به منظور بهره‌برداری از ظرفیتهای خالی اقتصاد کشور.
- اصلاح سیاست‌ها و قوانین دست و پاگیر دولتی.
- برگزاری جلساتی با حضور کارآفرینان و بیان مشکلات موجود بر سر راه آنان و ارائه شیوه‌های مقابله با آن مشکلات.
- معرفی يك روز به عنوان روز کارآفرین تا به عمل آنها ارزش و اعتبار بخشیم. در خاتمه امید آن می‌رود که فضای کشور به گونه‌ای فراهم شود که کارآفرینان بتوانند رشد نمایند و این امر مستلزم همکاری نزدیک محافل علمی و

مؤسسات اجرایی برای شناسایی و پرورش و توسعه استعدادهاي افراد است تا بتوانیم هر چه بهتر و بیشتر از این ذخایر گرانبها به نحو احسن استفاده نماییم.

مراجع

- ماهنامه تدبیر، شماره ۷۷، آبان ۱۳۷۶، کارآفرینی، استراتژی مناسب برای بهره‌وری، از: دکتر محمود احمدپور، صفحات ۳۱-۳۰
- ماهنامه تدبیر، شماره ۹۰، بهمن ۱۳۷۷، میزگرد توسعه کارآفرینی، تنگناها و راهکارها، دکتر محمود احمدپور، دکتر کامبیز طالبی، صفحات ۱۱۴، ۱۱۳، ۱۱۲، ۱۱۱، ۱۱۰
- نشریه کارآفرین، شماره ۸، مرداد ۱۳۸۰، کارآفرینی، از: مصطفی پرخوان رازلیقی، صفحات ۲۷، ۲۶، ۲۵، ۲۴
- نشریه کارآفرین، شماره ۹، مهر و آبان ۱۳۸۰، خلاقیت و کارآفرینی صفحه ۵۸
- خود اشتغالی، صدیقه علاءفر، ۱۳۷۹، آموزش کارآفرینی، کارآفرینی در ایران، صفحات ۸۵، ۸۴، ۸۲، ۸۱
- سلسله نشست‌های اشتغال و معرفی کارآفرینان نمونه
- بررسی تجارب کشورها در زمینه توسعه و ترویج کارآفرینی، مهندس ناهید شیخان، مهندس حجت‌اله رضازاده، ۱۳۸۳، صفحات ۸-۱
- توسعه کارآفرینی، استاد دکتر محمود احمدپور، آبان ماه ۱۳۸۲، صفحات ۳۵، ۳۳، ۱۹، ۱۱، ۱۰
- کارآفرینی، منافع اجتماعی حاصل از آن، محدودیت‌ها و سیاست‌ها، الهه راستگو، مرداد ۱۳۸۰، صفحات ۵، ۴، ۳
- سمینار آشنایی با کارآفرینی در سازمان پیشرو، تألیف: دکتر کامبیز طالبی، تیر ماه ۱۳۸۱ (شماره صفحه ذکر نشده است).
- مجموعه مقالات کارآفرینی و فناوری‌های پیشرفته، به کوشش مهندس حمید هاشمی، ۱۳۸۲، شامل:
- خود کارآفرینی، راهبرد اشتغال برای ورود به قرن ۲۱، سعید فتحی، صفحه ۱۱۹
- تحلیل سیستمی از گزینه‌های تأثیرگذار بر پدیده کارآفرینی، شمس‌السادات زاهدی، صفحات ۱۲۵، ۱۲۴
- نقش نظام آموزشی- پژوهشی در توسعه کارآفرینی- کرامت‌اله اکبری صفحات ۱۷۹، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۶، ۱۷۵، ۱۷۴، ۱۷۱
- کارآفرینی و نقش آن در اقتصاد ملی- ندا فرحبخش- صفحات ۱۸۲، ۱۸۱
- آموزش کارآفرینی در ایران، بهزاد لامعی، صفحات ۱۳۵، ۱۳۴، ۱۳۳